

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma pyrkii osoittamaan miten ilmastolaissa asetettu tavoite hiilineutraalista Suomesta vuonna 2035 saavutetaan ja miten Suomi täyttää EU:n ilmastopolitiikan taakanjakosektorille osoitetun 50 % vähennystavoitteen vuoden 2005 päästöjen tasosta vuoteen 2030.

Luvussa 7 käydäänkin ansiokkaasti läpi päästövähennystavoitteiden saavuttamista ja siihen liittyviä epävarmuuksia. Skenaarioissa 2021–2030 kumulatiiviseen tavoitteeseen pääsemisen marginaali on suhteellisen pieni (6 Mt; alle 3 %). Tarkastellussa skenaariossa tavoite saavutetaan jo nyt vain ETS-joustoa (7 Mt) käyttäen (Kuva 26). Siten pienetkin suunnitelman toteutukseen liittyvät viipeet tai negatiiviset yllätykset toimien vaikutuksissa voivat johtaa tilanteeseen, jossa päästövähennystavoitetta ei pystytä saavuttamaan kuin nopein ja voimakkain lisätoimin.

Kahden merkittävimmän taakanjakosektorin osan, eli liikenteen ja maatalouden päästöjen vähentämisen kannalta raportissa tunnistetaan ongelmakohtia. Varsinkin liikenteen päästöjen osalta suunnitelman arviointia vaikeuttaa se, että laskelmia on tehty ennen Orpon hallituksen toimia, jotka lisäävät liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä. Kaikkien, oletettavasti päästöjä lisäävien, toimien vaikutuksia ei ole kyetty arvioimaan, joten marginaali tavoitteen saavuttamiseksi vaikuttaisi kaventuvan. Maatalouden osalta suunnitelma sisältää sekä toimia joiden vaikutusta päästöihin ei ole kyetty arvioimaan että toimia, joiden vaikutus on arvioitu, mutta jotka toteutuvat vajavaisesti jo tämänhetkisen tiedon ja politiikan nojalla. Esimerkiksi lypsylehmien päästöjä vähentävän lisäaineen oletetaan päätyvän käyttöön ilman erillisiä kannustimia. Maatalouden tukijärjestelmänkin puitteissa vapaaehtoisten ilmastotoimien menestys on ollut heikkoa ja sen myötä esimerkiksi vedenpinnan säätelyä turvemailla ei ole toteutettu tavoiteltuja määriä.

Politiikalla pyritään lisäksi aktiivisesti viennin edistämiseen ja maatalouden kilpailukyvyyn parantamiseen, jotka puolestaan pyrkivät ylläpitämään tai kasvattamaan tuotantoa päinvastoin kuin nykytoimiskenaariossa oletetaan tapahtuvaksi. Täten vaikuttaa epätodennäköiseltä, että esitetyt toimet todella riittäisivät käytännössä taakanjakosektorin vähennystavoitteiden saavuttamiseksi.

Riskiä korostaa se, että LULUCF-sektorin tilanne on sen 2021–2025-tavoitteisiin nähden huolestuttava, mistä voi seurata tarvetta kompensoida sen vajeita taakanjakosektorilla.

Kompensoitavat vajeet voivat olla taakanjakosektorin päästövähennysmarginaaliin (6 Mt) suhteutettuna merkittävän suuria (mahdollisesti useita kymmeniä Mt). Suunnitelmassa todetaan tällaisen tilanteen syntyminen olevan todennäköistä, vaikkakin samaan hengenvetoon todetaan myös, ettei kaikkia näitä vajeita voida taakanjakosektorilla kompensoida.

Huomioiden suuret epävarmuudet, olisi hyödyllistä ilmastopoliittisissa suunnitelmissa ja niiden valmistelutyössä tarkastella myös sellaisia skenaarioita, joilla tavoitteet arvioitaisiin saavutettavan merkittävästi suuremmalla marginaalilla ja esim. käyttämättä tunnettuja joustomekanismeja. Tämä loisi valmiuksia reagoida tarvittaessa nopeastikin niin negatiivisiin kuin positiivisiin yllätyksiin päästökehityksessä. Laajemman skenaariojoukon tarkastelu tuottaisi myös keskustelua ja mahdollisesti yhteistä näkemystä siitä, missä järjestyksessä eri toimia yhteiskunnassa haluttaisiin ja kannattaisi ottaa käyttöön.

Varsinaisen kustannustehokkaan ratkaisun tunnistamiseksi taakanjakosektorin tavoitteen saavuttamisessa, KAISU:ssa käytetyt tiedot eivät riitä. Sektorirajat ylittävän kustannustehokkuustarkastelun tekeminen edellyttäisi lisää tietoa toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja varsinkin vaikuttavampien toimenpiteiden vähennyspotentiaalien ja kustannusten arviointia. Nykyisellään KAISU sisältää paljon toimenpiteitä, joiden varsinainen vaikuttavuus khk-päästöihin ei ole kovin merkittävä, mutta joilla saattaa olla muuten yhteiskunnallista painoarvoa. Kalliiden toimenpiteiden käyttäminen halvempien jäädessä hyödyntämättä täysimääräisesti ei ole kustannustehokas ratkaisu päästöjen vähentämiseen. Täten jää epäselväksi millä tavoin kustannustehokkuus on ollut toimenpiteiden valintakriteerinä keskeinen kuten sivulla 93 kirjoitetaan.

Maatalouden osalta suunnitelmassa katsotaan että ”merkittävältä osalta toimenpiteistä ovat puuttuneet tarvittavat resurssit niiden toimeenpanemiseksi”. Huomioiden että maataloudelle vuonna 2025 maksetut tuet ovat noin 1,7 miljardia euroa*, on syytä korostaa, että uudelleen kohdentamalla khk-päästöjen määrää ylläpitäviä tai lisääviä tukia olisi mahdollista rahoittaa hyvin merkittäviä päästövähennystoimia ja saavuttaa näin vaikuttavuutta sekä tuen poiston että sen uudelleen kohdentamisen kautta. Luken tutkimusten mukaan paljon suurempiakin päästövähennyksiä kuin 0,7 Mt (taulukko 11) KAISU:ssa esitetyllä tavalla voidaan saavuttaa maataloudessa ruokaturvasta merkittävästi tinkimättä**.

Ilmastolaki edellyttää riittävien toimenpiteiden määrittelyä. Huomioiden suuret epävarmuudet suunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden aikaansaamassa päästövähennyksessä, uusien lisätoimien määrittely vaikuttaisi edelleen tarpeelliselta.

Luonnonvarakeskus

* Viljelijätukia maksetaan Suomessa vuonna 2025 valtion talousarvioesityksen mukaan yhteensä 1 699 milj. euroa

** Esimerkiksi Kristiina Reginan esitys, dia 4, Turvepeltojen pinta-alan kehitys ”Ala nousi 46000 ha ja päästöt 1,2 Mt vuosina 2000-2018”.

Liikenne

Avovastaus

-

Maatalous

Avovastaus

-

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

-

Työkoneet

Avovastaus

-

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

-

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

-

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

-

Muita huomioita

Avovastaus

-

Lehto Jani
Luonnonvarakeskus

Helin Janne
Luonnonvarakeskus - Biotalous ja ympäristö yksikkö